

DERSİN UYGULANIŞI:

PHA 106 YONTMATAŞ ALETLERDE MORFOLOJİK TİPOLOJİ dersinde işlenen ve aşağıda detayları tekrar verilen “Dişlemeli aletler, Gaga aletler” üzerine Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Öncesi Arkeolojisi laboratuvarında uygulamalı çalışmalar gerçekleştirilecektir.

DIŞLEMELİLER/DIŞLEMELİ ALETLER (DENTİCULES/OUTİLS DENTİCULES)

Tanım:

Döküntü, yonga ya da dilgilerin bir ya da birden fazla bitişik olmayan kesici kenarı üzerinde bitişik ya da bitişik olmayan bir seri çontuğun oluşturduğu aletlerdir. Dişlemeli aletler tüm paleolitik endüstrilerinde dikkat çekici bir yüzdeye ulaşırlar. Özellikle dişlemeli Moustérien’de aletlerin hemen hemen % 50’sini oluştururlar.

Olası kullanımları: Bu aletlerin kullanım izleri üzerine yapılan araştırmalara göre, bunların genellikle bıçkılama işleminde kullanılmış olabilecekleri kabul ediliyor. Bıçkılama işlemi genellikle tüm bir nesnenin tek bir çizgi boyunca iki yönlü (arkaya ve öne) bir devinim ile bölünmesidir. Dişlemelilerle işlenmiş olan taşlar, bu amaçla ve “yatay kesme” ile kemiklerin ya da küçük ağaç dallarının parçalanmasında kullanılıyorlardı. Çalışma izleri hem dişlemeli aletin, hem de bıçılan nesnenin şekil ve cinsine göre değişir. Tipleri:

Dişlemeli aletin yapılması için, amaçlı olarak açılmış olan çontuklar iki şekilde oluşturulmuşlardır:

- a) Küçük düzeltilemlerle (düzeltile çontuk)
- b) Vurgacın tek bir darbesiyle elde edilmiş çıkarımlarla (Clactonien çontuk)

Genelde yapılan bu ayırma karşın, birden fazla kenarın dişleme göstermesi, ya da aynı kenarda düzenli olmayan çontukların bulunması durumunda “karma dişlemeli” işçiliği de söz konusudur. Buna göre dişlemeli aletleri:

- Mini dişlemeli aletler
- İri dişlemeli aletler
- Karma dişlemeli aletler olarak gruplamak olanaklıdır.

Mini dişlemeli aletler: Çontukların 5 mm. nin altında olduğu dişlemeli aletlerdir. Bunlarda çontuklar derin olmayıp, zayıf bir yay oluştururlar.

İri dişlemeli aletler: Çontukları 5 mm. nin üstünde olan dişlemelilerdir ve genellikle vurgu ile elde edilmiş çıkarımlarla oluşturulmuşlardır.

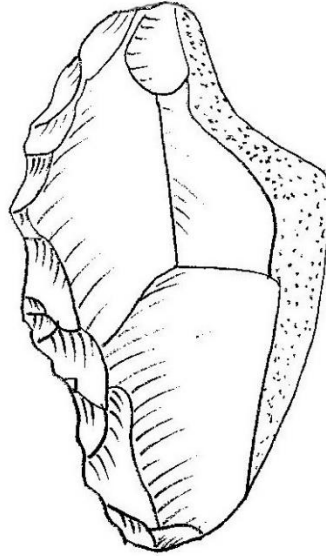
Karma dişlemeliler: Her iki özelliği de aynı zamanda taşıyan dişlemeliler.

Dişlemeli aletlerin ayrıca dört alt tipe ayrıldıkları görülüyor

- Basit dişlemeli aletler
- Yatay dişlemeli aletler
- Yuvarlak dişlemeli aletler
- Uçta dişlemeli aletler

Basit dişlemeli aletler:

Parçanın bir ya da iki tarafının dişleme özelliği gösterdiği tiplerdir. Ancak iki taraflı oldukları zaman bu kenarların yöneşmesi durumunda “Tayac ucu” denilen ayrı bir tipi oluştururlar. Bunlar dışındakiler dişlemeli aletler ulamında sınıflandırılırlar.

Dişlemeli alet

Yatay dişlemeli aletler:

Topuğa koşut ya da yarı koşut olan karşı taraftaki kenarın dişlenmesiyle oluşmuş tiplerdir. Bu durumda taşımalığın yonga ya da dilgi olması gerekmektedir.

Yuvarlak dişlemeli aletler:

Parçanın çevresinin tamamı ya da önemli bir kısmı üzerinde dişlemeler gösteren tiplerdir.

Uçta dişlemeli aletler:

Topuğun karşı tarafındaki kenarın köőeye yakın kısımlarında dişlemeler gösteren tiplerdir.

Yanılıcı dişlemeliler:

Bunları sonsal aletler içinde sınıflandırmak daha uygun görünüyor. Yanılıcı dişlemeliler, işlenmemiş bir yonganın, uzun süre sert bir nesnenin biçilmesinde kullanılması sonucunda oluşmuş dişçikler taşırlar. Bu durumda dişleme çoğu kez düzenli olmayıp almaşıktır.

GAGA ALETLER (BECS)

Tanım: Bir döküntü, yonga ya da dilgi üzerine yapılmış bitişik iki çontukla elde edilmiş, taş delgiye göre daha kuvvetle ileriye doğru çıkmış az çok sivri, kalın, bazen iri bir çıkıntı gösteren aletlerdir.

Gaga aletlerin özellikle Kuzey Avrupa'nın bazı Paleolitik sonu endüstrileri içinde çok sayıda bulunduğu ve Alman diptarihçilerinin buna "Zinken" adını verdikleri belirtiliyor.

Olası kullanımları:

Sivri olanların delme, daha küt olanlarının ise sıyırma işlemlerinde kullanılmış olabilecekleri düşünölmektedir.

Alt tipleri:

Bunları oluşturan çontukların özelliklerine göre üç alt tipte toplandıkları görülmüyor:

- Bitişik düzeltili iki çontukla oluşmuş gaga aletler
- Bitişik iki Clactonien çontukla oluşmuş gaga aletler
- Bitişik bir düzeltili ve bir Clactonien çontukla oluşmuş gaga aletler

Bunlara bir de özellikle üst Paleolitikte, aynı zamanda Quina, Ferrasie tip ve tipik Moustérien endüstriler içinde görülen bir gaga alet tipini daha ekleyebiliriz:

- Almaşık çontuklu gaga aletler:

Bunlar yonga ya da dilgi üzerine yapılmış, tek ya da çoklu, ters olarak düzeltili, bir tanesi üst, diğeri alt yüzde iki çontuğun kesişmesiyle oluşmuş aletlerdir. Bunların kesişmesi yonganın kesici kenarına göre eğimli bir ayırt belirler.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Bordes,F., Typologie du Paléolithique Ancien et Moyen, Presse du CNRS, Paris, 1998

Yalçınkaya, I., Alt ve Orta Paleolitik Yontmataş Endüstrileri Biçimsel Tipolojisi ve Karain Mağarası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989